

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΚΠΓ: Η ΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΙΚΟΥ ΕΙΔΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Μαριάννα Κονδύλη* και Χριστίνα Λύκου*

Το άρθρο παρουσιάζει και επιχειρηματολογεί υπέρ ενός μοντέλου γλωσσολογικής περιγραφής δοκιμασιών και κειμένων εξετάσεων γλωσσομάθειας, το οποίο αναπτύχθηκε στο πλαίσιο ενός ευρύτερου ερευνητικού έργου με αντικείμενο την περιγραφή και ανάλυση των θεμάτων των εξετάσεων του ΚΠΓ όλων των επιπέδων και των γλωσσών που ήδη εξετάζονται. Σκοπός του μοντέλου που σχεδιάσαμε είναι να παρέχει τη δυνατότητα να περιγραφούν τα λεξικογραμματικά στοιχεία των κειμένων του συστήματος εξετάσεων, τόσο τα κείμενα για κατανόηση λόγου όσο και τα κείμενα παραγωγής λόγου, σε συνάρτηση με το κειμενικό τους είδος, το οποίο και τα καθορίζει, και συνεπώς να δημιουργηθεί ένα είδος «γλωσσικού προγράμματος» για κάθε επίπεδο γλωσσομάθειας των εξετάσεων.

Στο πλαίσιο αυτού του «νέου» μοντέλου, το οποίο αντλεί από τη συστημική λειτουργική γλωσσολογία (Halliday & Hasan 1976, 1985, Halliday & Mathiessen 1999, 2004) και από την προσέγγιση των κειμενικών ειδών ως κειμενικών διεργασιών των Knapr & Watkins (2005), η περιγραφή του κειμενικού είδους συνίσταται στην περιγραφή τόσο του κειμενικού τύπου όσο και της κειμενικής διεργασίας. Στο άρθρο συζητείται επίσης γιατί αυτή η γλωσσολογική περιγραφή των θεμάτων των εξετάσεων επιτρέπει τη συνδυαστική περιγραφή των παραμέτρων του συγκεκριμένου πλαισίου και του σκοπού του κειμένου με τη λεξικογραμματική τους πραγμάτωση, αναδεικνύοντας έτσι και τον κειμενοκεντρικό χαρακτήρα του συγκεκριμένου συστήματος εξετάσεων. Παρουσιάζονται οι παράμετροι περιγραφής όλων των δοκιμασιών του ΚΠΓ καθώς και τα στοιχεία που ελέγχονται κατά την περιγραφή της λεξικογραμματικής και κειμενικής συνοχής. Παρατίθενται, επίσης, παραδείγματα περιγραφής κατανόησης και παραγωγής λόγου από το υλικό.

Λέξεις κλειδιά: συστημική λειτουργική γλωσσολογία, κειμενικό είδος, κειμενική διεργασία, λεξικογραμματική, συγκεκριμένο πλαίσιο

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός του παρόντος κειμένου είναι να παρουσιάσει και να επιχειρηματολογήσει υπέρ ενός μοντέλου γλωσσολογικής περιγραφής των θεμάτων των εξετάσεων του Κρατικού Πιστοποιητικού Γλωσσομάθειας (ΚΠΓ) που αναδεικνύει τη σύνδεση του κειμενικού είδους με τη λεξικογραμματική του πραγμάτωση. Το μοντέλο αυτό αναπτύχθηκε ως μέρος [του ευρύτερου ερευνητικού έργου της περιγραφής και ανάλυσης, με γλωσσολογικούς όρους, των θεμάτων των εξετάσεων του ΚΠΓ](#) των τεσσάρων γλωσσών που ήδη εξετάζονται και των διαφορετικών επιπέδων γλωσσομάθειας¹.

Με αναφορά στο γενικότερο έργο, τα κριτήρια (παράμετροι) περιγραφής των θεμάτων ορίστηκαν με βάση τη γλωσσολογική προσέγγιση που διέπει το συγκεκριμένο σύστημα εξετάσεων, με βάση δηλαδή τη θεώρηση της γλώσσας ως

* Μαριάννα Κονδύλη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Πατρών, Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία. Ηλεκτρονική διεύθυνση: kondyli@upatras.gr

* Χριστίνα Λύκου, Υποψήφια Διδάκτορας Πανεπιστημίου Αθηνών, Τμήμα Φιλολογίας, Τομέας Γλωσσολογίας. Ηλεκτρονική διεύθυνση: clykou@enl.uoa.gr

¹ Το έργο αυτό, με επιστημονική υπεύθυνη την καθηγήτρια Β. Δενδρινού, ξεκίνησε στο πλαίσιο του έργου του Πανεπιστημίου Αθηνών με τίτλο «Σύστημα Αξιολόγησης και Πιστοποίησης Γλωσσομάθειας», το οποίο χρηματοδοτήθηκε το 2007-08 στο πλαίσιο του ΕΠΕΑΕΚ από το ΕΚΤ και εθνικούς πόρους. Από τον Ιανουάριο του 2009 συνεχίζεται ως αυτόνομο ερευνητικό εγχείρημα (για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το έργο βλ. www.cc.uoa.gr/english/SAPiG και www.kpg.ypepth.gr)

κοινωνικά εγκιβωτισμένου σημειογενούς συστήματος. Κατά συνέπεια, η έμφαση που αποδίδεται στη χρήση και τη λειτουργία της γλώσσας σε πραγματικές περιστάσεις επικοινωνίας (Δενδρινού 2008α, 2008γ) συνεπάγεται την εξέταση της γλωσσομάθειας ως προς τη χρήση της γλώσσας σε συνάρτηση με τη λειτουργική ποικιλία (register) και τη λεξικογραμματική της πραγμάτωση.

Ειδικότερα, όμως, στα θέματα του ΚΠΓ, τόσο στις δοκιμασίες κατανόησης όσο και στις δοκιμασίες παραγωγής λόγου, κυριαρχεί η προσέγγιση των κειμενικών ειδών (Δενδρινού 2008α, Karavas 2008). Ο σχεδιασμός των θεμάτων ελέγχει κατά πόσο οι εξεταζόμενοι είναι σε θέση να αντεπεξέρχονται στους κοινωνικά προσδιορισμένους σκοπούς των κειμένων, σύμφωνα με τις ρυθμιστικές αρχές της γλωσσικής χρήσης που επιβάλλονται από το εκάστοτε κειμενικό είδος της εξέτασης (Δενδρινού 2008β, Δενδρινού 2008γ, Μητσοκοπούλου 2008).

Πιο συγκεκριμένα, στις δοκιμασίες κατανόησης λόγου η προσέγγιση των κειμενικών ειδών αξιοποιείται σε ερωτήσεις που αφορούν το είδος του κειμένου, τον επικοινωνιακό σκοπό του κειμένου, τους συνομιλιακούς ρόλους, κλπ², ενώ σε όλες τις δοκιμασίες παραγωγής λόγου ορίζεται το είδος του κειμένου που θα παραχθεί, το συγκεκριμένο πλαίσιο και ο σκοπός (Karavas 2008).³

Με δεδομένο τον κειμενοκεντρικό χαρακτήρα των θεμάτων εξέτασης του ΚΠΓ, ένας από τους κύριους στόχους της γλωσσολογικής περιγραφής τους είναι να αποτυπωθεί η ποικιλία των κειμενικών ειδών και των λειτουργικών ποικιλιών ανά επίπεδο γλωσσομάθειας. Έτσι, στις παραμέτρους περιγραφής των θεμάτων εξέτασης κυρίαρχη θέση κατέχει το είδος κειμένου, σε συνδυασμό με το πεδίο –τη θεματική– και τους συνομιλιακούς ρόλους –τον συντάκτη/ομιλητή και τον αποδέκτη/ακροατή– που αποτελούν παραμέτρους του συγκεκριμένου πλαισίου. Περιγράφονται, επίσης, συνδυαστικά με τα παραπάνω, και οι κοινωνικά προσδιορισμένοι στόχοι των δοκιμασιών με τους τρόπους γλωσσικής τους πραγμάτωσης. Ανάλογες παράμετροι ισχύουν και για την περιγραφή των κειμένων που αποτελούν ερέθισμα στις δοκιμασίες παραγωγής και εκείνων που αποτελούν αναφορά στις δοκιμασίες κατανόησης.

Συνοψίζοντας, για την περιγραφή των δοκιμασιών παραγωγής λόγου γραπτού και προφορικού και όλων των κειμένων των θεμάτων του ΚΠΓ περιγράφονται: το είδος κειμένου, η θεματική, ο επικοινωνιακός στόχος, το εξωκειμενικό περιβάλλον, ο συντάκτης/ομιλητής και ο αποδέκτης/ακροατής, οι γλωσσικές πράξεις και η λεξικογραμματική.

Επιπλέον όμως, στις περιγραφές των δοκιμασιών κατανόησης συμπεριλήφθηκε η περιγραφή του είδους γλωσσικής επίγνωσης (language awareness) που ελέγχει κάθε δοκιμασία (π.χ. δομικά στοιχεία ή κειμενικές γνώσεις) καθώς και η κοινωνικοπολιτισμική γνώση που ενέχεται στα ερωτήματα των δοκιμασιών -και γίνεται ιδιαίτερα εμφανής στα υψηλότερα επίπεδα γλωσσομάθειας. Η παραπάνω επιλογή υπαγορεύτηκε από το ότι τα θέματα του ΚΠΓ στοχεύουν αφενός στον έλεγχο της χρήσης της γλώσσας και της γλωσσικής επίγνωσης στο επίπεδο του λόγου και όχι μόνο στο επίπεδο της πρότασης και της λέξης (Δενδρινού 2008α, 2008β), και, αφετέρου, από

² Παράδειγμα: «The main aim of the text is a) to argue one side of a case b) to present opposite viewpoints c) to dismiss an argument» το οποίο ελέγχει τον σκοπό του κειμένου (αγγλικά Β2, Μάιος 2007, ενότητα 1: κατανόηση γραπτού λόγου, δραστηριότητα 1, σελ. 2).

³ Παράδειγμα: “Imagine you are a British student reporting for your college newspaper. Following the American elections, write a short article (200 words) using the notes from different sources below to argue that today’s social conditions in the USA have improved for African-Americans” (αγγλικά Γ1, Νοέμβριος 2008, ενότητα 2: παραγωγή γραπτού λόγου, δραστηριότητα 1).

το ότι προάγει τη διαπολιτισμική⁴ επίγνωση, αντιμετωπίζοντας τη γλώσσα «ως πολιτισμικά εγκιβωτισμένο φαινόμενο που ενσωματώνει και αναπαράγει αξίες και πρακτικές μιας κοινωνίας» (Δενδρινού 2008α).

Με βάση το παραπάνω πλαίσιο, στο σύστημα εξετάσεων του ΚΠΓ η γλωσσομάθεια ελέγχεται και ως προς την αξιοποίηση των γενικών ικανοτήτων κοινωνικού και γλωσσικού γραμματισμού των ήδη εγγράμματων εξεταζομένων, ικανοτήτων που, άρρητα, ενεργοποιούνται στην εξεταστική διαδικασία.

2. Η ΑΝΑΓΚΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ

Η αρχική περιγραφή των θεμάτων με βάση τις παραπάνω παραμέτρους και η επεξεργασία τους στη βάση δεδομένων που σχεδιάστηκε για την αυτοματοποιημένη επεξεργασία των αποτελεσμάτων των περιγραφών (για περισσότερα σχετικά με τη βάση βλ. Κονδύλη & Λύκου 2008) ανέδειξε αρκετές πτυχές της κειμενοκεντρικής οργάνωσης του συστήματος εξετάσεων αλλά και επιπλέον ερευνητικά ερωτήματα. Στο παρόν κείμενο θα επικεντρωθούμε μόνο στα ερευνητικά ερωτήματα που αφορούν τις παραμέτρους του κειμενικού είδους και της λεξικογραμματικής περιγραφής των κειμένων και της μεταξύ τους σύνδεσης. Συγκεκριμένα:

- A.** Από τα πρώτα αποτελέσματα των περιγραφών και της επεξεργασίας τους και με γνώμονα την ανάδειξη της διαφοροποίησης των διαφορετικών επιπέδων γλωσσομάθειας έγινε σαφές ότι ο προσδιορισμός των κειμένων ως κοινωνικά τοποθετημένων προϊόντων (π.χ. άρθρο εφημερίδας, προσωπική επιστολή, ηλεκτρονικό μήνυμα κλπ.) δεν αρκούσε για να αναδείξει τη διαφορετική λεξικογραμματική τους πραγμάτωση ως προς τον σκοπό τους. Για παράδειγμα, διαφορετικά γλωσσικά χαρακτηριστικά έχει ένα επιχειρηματολογικό άρθρο εφημερίδας από ένα αντίστοιχο περιγραφικό άρθρο. Ανάλογα, διαφοροποιητικό ρόλο κατέχουν και οι συνομιλιακοί ρόλοι (π.χ., διαφορετικές λεξικογραμματικές πραγματώσεις έχει μια επιστολή με το ίδιο θέμα ανάμεσα σε φίλους από μια επιστολή από φοιτητή σε καθηγητή). Αναδείχθηκε λοιπόν η ανάγκη ενός μοντέλου περιγραφής που να επιτρέπει τη συνδυαστική περιγραφή του σκοπού του κειμένου με τη λεξικογραμματική του πραγμάτωση, καθώς επίσης να προβλέπει τις παραμέτρους της περίπτωσης επικοινωνίας, προκειμένου να αναδειχθεί και η κειμενοκεντρική προσέγγιση του συστήματος των εξετάσεων του ΚΠΓ.
- B.** Ένα άλλο ερώτημα που αναδείχτηκε σχετίζεται με την προσέγγιση που ακολουθούμε για την περιγραφή της γλωσσικής πραγμάτωσης. Πιο συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε ότι, λόγω της επιστημονικής πολυφωνίας των συνεργατών της ομάδας περιγραφής σε συνδυασμό με ότι δεν δόθηκαν κατευθύνσεις για μια συγκεκριμένη θεωρητική προσέγγιση, κάτι που θα προκαθόριζε τα αποτελέσματα, οι περιγραφές της λεξικογραμματικής απηχούσαν το ποικίλο θεωρητικό υπόβαθρο των επιστημονικών συνεργατών,

⁴ Η διαπολιτισμική επικοινωνία, στο πλαίσιο του ΚΠΓ (Δενδρινού 2004:), εκλαμβάνεται ως ανοιχτή σε μια συνεχή διαδικασία δόμησης, ασκώντας διαρκή πίεση για αναθεώρηση και σχετικοποίηση του κοινωνικοπολιτισμικού υπόβαθρου και της γνώσης των κοινωνικών πρακτικών των υποκειμένων. Συνεπώς, οι διαπολιτισμικοί συνομιλητές εκλαμβάνονται ως κοινωνικοί δράστες εν εξελίξει. . . και εμπλέκονται σταθερά σε συνεχείς διαδικασίες παραγωγής και ερμηνείας νόηματος μέσω άμεσων ή έμμεσων κοινωνικών βιωμάτων. . . Μαθαίνοντας για τις πολιτισμικές πρακτικές και μέσω αυτών, με διάμεσο τις γλώσσες, και, στην πράξη, μαθαίνοντας γλώσσες εμβαπτισμένες σε πολιτισμούς, αυτά τα εν εξελίξει κοινωνικά υποκείμενα αναπτύσσουν την ικανότητα να επαναπροσδιορίσουν τα όρια μεταξύ του εαυτού τους και του Άλλου, διαμορφώνοντας έτσι διαλογική συνείδηση και τελικά κοινωνική υποκειμενικότητα».

γεγονός που ενέτεινε την πολυπλοκότητα του εγχειρήματος. Για παράδειγμα, εκφράσεις όπως *πρέπει να* (*il faut que...*) περιγράφονται στο πλαίσιο της τροπικότητας, ενώ σε πιο φορμαλιστικές προσεγγίσεις περιγράφονται ως υποτακτική. Ή στην περιγραφή των ρηματικών τύπων τα ρήματα χαρακτηρίζονται ανάλογα με τη θεωρητική προσέγγιση που ακολουθείται, με αποτέλεσμα, για τις ίδιες πραγματώσεις, να έχουμε περιγραφές του τύπου «δοξαστικά ρήματα», «ρήματα γνώμης», ή λειτουργικά προσανατολισμένες περιγραφές όπως «συσχετιστικές διαδικασίες», «υλικές διαδικασίες» κλπ.

- Γ. Ταυτόχρονα, η υιοθέτηση συγκεκριμένης θεωρητικής προσέγγισης για την λεξικογραμματική επηρεάζει και την περιγραφή της γλωσσικής επίγνωσης στις δοκιμασίες κατανόησης. Έτσι, η περιγραφή της γλωσσικής γνώσης που απαιτείται προκειμένου να αντεπεξέλθουν οι εξεταζόμενοι/-ες στις δοκιμασίες κατανόησης αποτυπώνει και τους ιδιαίτερους σημασιολογικούς μηχανισμούς που ενεργοποιούνται, καθώς και τους γλωσσικούς και κειμενικούς δείκτες του κειμένου που επιτρέπουν την κατανόησή του.

3. ΤΟ ΝΕΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ

Με γνώμονα τα παραπάνω ερωτήματα, στόχος της συγκεκριμένης δράσης του έργου ήταν να αναπτυχθεί ένα γλωσσολογικό μοντέλο περιγραφής των θεμάτων που να μπορεί να αναδείξει τη σύνδεση του κειμενικού είδους με τη λεξικογραμματική του κειμένου -δηλαδή τις διαστάσεις της λειτουργικής ποικιλίας και το σκοπό του κειμένου σε συνάρτηση με τη λεξικογραμματική πραγμάτωση- ανά επίπεδο γλωσσομάθειας. Η σύνδεση των λεξικογραμματικών πραγματώσεων του κειμένου με το συγκεκριμένο του πλαίσιο αναδεικνύεται στη συστημική λειτουργική γλωσσολογική προσέγγιση⁵ (Halliday & Hasan 1976, 1985, Halliday & Matthiessen 1999, 2004), η οποία αντιμετωπίζει τη γλώσσα ως σύστημα επιλογών και δίνει έμφαση στη λειτουργία των δομών που πραγματώνουν το σύστημα σημασιών.

Δεδομένου ότι τα κείμενα που χρησιμοποιούνται για τα θέματα των εξετάσεων του ΚΠΓ στηρίζονται και ελέγχουν την κοινωνιογλωσσική ποικιλότητα όχι τόσο στο επίπεδο των γεωγραφικών και κοινωνικών ποικιλιών⁶ (ποικιλότητα σύμφωνα με το χρήστη) όσο στο επίπεδο των περιστασιακών ποικιλιών (ποικιλότητα σύμφωνα με τη χρήση), στο μοντέλο μας σημαντικό ρόλο παίζει η έννοια της λειτουργικής ποικιλίας (*register*), όπως αναπτύσσεται στο πλαίσιο της συστημικής λειτουργικής γλωσσολογίας, οι διαστάσεις της οποίας αποτυπώνονται στις λεξικογραμματικές επιλογές του κειμένου. Οι τρεις παράμετροι της λειτουργικής ποικιλίας στις οποίες πραγματώνεται λεξικογραμματικά η κοινωνικο-πολιτισμική περίσταση είναι οι εξής:

- Πεδίο (*Field*): Η κοινωνική δραστηριότητα των συμμετεχόντων, το θέμα.
- Συνομιλιακοί ρόλοι (*Tenor*): Οι σχέσεις ανάμεσα στους συμμετέχοντες (στάτους, βαθμός οικειότητας, κοινωνική απόσταση, συναισθήματα κτλ.)
- Τρόπος (*Mode*): Ο ρόλος της γλώσσας (από δράση έως αναστοχασμό), κυρίως χρονική-γεωγραφική-ιδεολογική απόσταση ανάμεσα σε πομπό και δέκτη.

⁵ Για μια συνοπτική παρουσίαση των αρχών της συστημικής λειτουργικής γλωσσολογίας στην ελληνική γλώσσα βλ. Λύκου 2000.

⁶ Μολονότι σε υψηλότερα επίπεδα ελέγχεται και η γνώση τοπικών διαλέκτων (π.χ. αγγλικά της Αυστραλίας), καθώς και κοινωνικών διαλέκτων μέσα από τεχνικό επαγγελματικό λεξιλόγιο, θεωρούμε ότι η βασική ποικιλότητα στα θέματα εξέτασης σχετίζεται με την επικοινωνιακή δραστηριότητα και το συνεπαγόμενο κειμενικό είδος.

Τον στόχο της σύνδεσης του σκοπού του κειμένου με τη λεξικογραμματική του πραγμάτωση θεωρούμε ότι εξυπηρετεί η προσέγγιση των κειμενικών ειδών ως κειμενικών διεργασιών (generic processes) των Knapp & Watkins (2005). Παρόλο που το συγκεκριμένο μοντέλο έχει αναπτυχθεί με γνώμονα τα κειμενικά είδη και τις διεργασίες που συναντώνται στο σχολείο, αποδεικνύεται ιδιαίτερα χρήσιμο και για είδη που συναντάμε στην καθημερινότητα (επιστολές, γραπτές εξιστορήσεις, αστυνομικά δελτία, μπροσούρες, εκλαϊκευτικά άρθρα, συζητήσεις, ηλεκτρονικά φόρουμ, εγχειρίδια οδηγίων κ.ο.κ.). Τα κειμενικά είδη, σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, δεν εκλαμβάνονται ως προϊόντα ή κειμενικοί τύποι αλλά ως σύνολα κειμενικών διεργασιών. Οι πέντε τύποι που διακρίνονται είναι: περιγραφή, εξήγηση, καθοδήγηση, επιχειρηματολογία και αφήγηση, καθεμία από τις οποίες συσχετίζεται με συγκεκριμένη λεξικογραμματική, δόμηση και συνδετικότητα, με αποτέλεσμα τα κείμενα να κωδικοποιούνται με διακριτούς και αναγνωρίσιμους τρόπους. Η επιτέλεση αυτών των διαδικασιών δεν βασίζεται τόσο στην εκμάθηση των σταδίων μιας ποικιλίας κειμενικών τύπων, αλλά στην ικανότητα να εφαρμόζονται οι σχετικές δομικές και γραμματικές γνώσεις για να παράγονται κατάλληλα για την επικοινωνιακή κατάσταση κείμενα. Η προσέγγιση των κειμενικών διεργασιών διευκολύνει να διερευνήσουμε τι πραγματικά κάνει ένα κείμενο (σκοπός) και να συσχετίσουμε κάθε κειμενική διεργασία του κειμένου με την αντίστοιχη λεξικογραμματική της πραγμάτωση.

Ας επισημάνουμε ότι τα αυθεντικά κείμενα που αξιοποιούνται στα θέματα των εξετάσεων του ΚΠΓ⁷ αποτελούνται συχνά από περισσότερες από μία κειμενικές διεργασίες. Για παράδειγμα, πολλά κείμενα συμπεριλαμβάνουν τόσο περιγραφή όσο και εξήγηση ή και οδηγίες. Σε αυτές τις περιπτώσεις, τα κείμενα περιγράφονται μέσα από την κατηγοριοποίησή τους σε μία ή περισσότερες δεσπόζουσες κειμενικές διεργασίες.

Δεδομένου ότι στα θέματα του ΚΠΓ η ίδια κειμενική διεργασία μπορεί να απαντά σε όλα τα επίπεδα γλωσσομάθειας (π.χ. η περιγραφή απαντά σε πολλά κείμενα διαφορετικών επιπέδων), η προσέγγιση αυτή επιτρέπει να διαφανούν και οι διαφορετικές πραγματώσεις της στα διαφορετικά επίπεδα και συνεπώς να καταδειχθούν και οι διαφοροποιήσεις ανά επίπεδο γλωσσομάθειας. Για παράδειγμα, η κειμενική διεργασία της περιγραφής μπορεί να πραγματωθεί και με την εμπειρική περιγραφή των πρώτων επιπέδων γλωσσομάθειας αλλά και με τις πιο απαιτητικές περιγραφές των μεγαλύτερων επιπέδων.

Εκτός από την κειμενική διεργασία, τα κείμενα του συστήματος των εξετάσεων περιγράφονται και ως κοινωνικά τοποθετημένα προϊόντα (Macken-Horarik 2002), π.χ. άρθρο, επιστολή, ειδήσεις, συνταγή, συζήτηση, παραμύθι, έκθεση/ αναφορά, ηλεκτρονικό μήνυμα κλπ. Έτσι, στο μοντέλο που αναπτύσσουμε η περιγραφή του κειμενικού είδους συνίσταται στην περιγραφή του κειμενικού τύπου και της κειμενικής διεργασίας. Για παράδειγμα, κειμενικός τύπος: ηλεκτρονικό μήνυμα – κειμενική διεργασία: καθοδήγηση, ή κειμενικός τύπος: ηλεκτρονικό μήνυμα – κειμενική διεργασία: περιγραφή.

Συνδυάζοντας την παράμετρο του κοινωνικού σκοπού του κειμένου, μέσω της προσέγγισης των κειμενικών διεργασιών, με τη λειτουργική διατυπική ποικιλία θεωρούμε ότι στο μοντέλο περιγραφής μας έχουμε εντοπίσει τις τέσσερις εκείνες

⁷ Όπου αναφερόμαστε σε κείμενα στο πλαίσιο των εξετάσεων του ΚΠΓ αναφερόμαστε τόσο στα κείμενα που χρησιμοποιούνται ως αναφορά στις δοκιμασίες κατανόησης λόγου και ως ερέθισμα στις δοκιμασίες παραγωγής όσο και στα κείμενα που αναμένουμε να παραγάγουν οι υποψήφιοι με βάση τις δοκιμασίες παραγωγής λόγου.

παραμέτρους ο συνδυασμός των οποίων καθιστά τα κείμενα αναγνωρίσιμα και δεσμεύει την παραγωγή τους:

- Σκοπός του κειμένου (Genre): το “γιατί
- Πεδίο (Field): το “τι”
- Συνομιλιακοί ρόλοι (Tenor): Το “ποιος”
- Τρόπος (Mode): το “πώς”.

Η υιοθέτηση της συστημικής λειτουργικής γλωσσολογίας στην περιγραφή της λεξικογραμματικής μάς παρέχει τη δυνατότητα να συνδέσουμε τις γλωσσικές πραγματώσεις κάθε κειμενικής διεργασίας και του αντίστοιχου συγκεκριμένου πλαισίου και να διαπιστώσουμε και τις διαφοροποιήσεις ανά επίπεδο γλωσσομάθειας.

Γενικότερα, η συστημική λειτουργική προσέγγιση στη γλώσσα επιτρέπει να θεωρήσουμε ότι, εκτός από την παραγωγή, και η κατανόηση ενός κειμένου συναρτάται με τη γλωσσική του οργάνωση στο επίπεδο της λεξικογραμματικής και της κειμενικής συνοχής (Halliday & Hasan 1975, Halliday & Matthiessen 2004). Με άλλα λόγια, εφόσον κάθε κείμενο συγκροτείται και δεσμεύεται από συγκεκριμένες κάθε φορά λεξικογραμματικές επιλογές, οι επιλογές αυτές “δεσμεύουν” το επίπεδο της κατανόησης του κειμένου.

Αυτό αποδεικνύεται και από την παρατήρηση των δοκιμασιών κατανόησης του συστήματος εξετάσεων του ΚΠΓ, η οποία έδειξε ότι, εκτός από τις περιπτώσεις ελέγχου δομικών στοιχείων (κυρίως μορφοσύνταξη, προθέσεις κτλ., που όμως απαντούν κυρίως σε χαμηλότερα επίπεδα), η κατανόηση ελέγχεται κυρίως α) με επιλογές “παράφρασης”, συνωνυμίας, αντωνυμίας κτλ., δηλαδή με διαφορετικές λεξικογραμματικές επιλογές, και β) με αποκατάσταση της συνοχής και της συνεκτικότητας του κειμένου μέσω διαφορετικών δεικτών.

Η σημασιολογική προσέγγιση της γλώσσας ως συστήματος επιλογών μας δίνει τη δυνατότητα να εστιάσουμε στη γραμματική μεταφορά (grammatical metaphor) (Halliday & Matthiessen 2004)⁸, που αποτελεί κομβικό στοιχείο του μοντέλου περιγραφής που αναπτύσσουμε, καθώς θεωρούμε ότι βασικοί σημασιολογικοί μηχανισμοί που ενεργοποιούνται στις δοκιμασίες κατανόησης, όπως οι «παραφράσεις», αποτελούν είδη γραμματικών μεταφορών. Θεωρούμε την έννοια της γραμματικής μεταφοράς, δηλαδή την αλλαγή της συμβατικής γραμματικής κατηγορίας ενός στοιχείου, ως κατεξοχήν σημασιολογικό φαινόμενο, εφόσον η ποικιλότητα στη λεξικογραμματική έχει συνέπειες τουλάχιστον και στην παράμετρο του πεδίου της λειτουργικής ποικιλίας (Halliday & Hasan 1985).

Παράλληλα, μέσα από το πρίσμα της συστημικής λειτουργικής γλωσσολογίας μπορούμε να κατηγοριοποιήσουμε φαινόμενα όπως η επιλογή λεξιλογίου και η συνωνυμία, αντωνυμία, υπωνυμία κτλ. ως λεξικογραμματικά κατάλληλες επιλογές, οι οποίες ασφαλώς δεν είναι ανεξάρτητες από το θέμα και την κοινωνική δραστηριότητα που επιτελείται κτλ. Για παράδειγμα, η επιλογή του κατάλληλου συνωνύμου δεσμεύεται από το πεδίο του κειμένου-ερεθίσματος. Επίσης, μας επιτρέπει να διερευνήσουμε τη λεξική και γραμματική συνοχή ως μηχανισμό σύνδεσης μέρους-όλου ενός κειμένου, που αποτελεί ένα ακόμα κομβικό στοιχείο των δοκιμασιών κατανόησης, μέσω της δημιουργίας σημασιολογικών κατηγοριών (π.χ. αιτιολογία, χρόνος, οι οποίες μπορεί να έχουν ποικίλες λεξικογραμματικές πραγματώσεις).

⁸ Η γραμματική μεταφορά, κατά τους Halliday & Matthiessen (1999, 2004), αποτελεί μέρος της φύσης της γλώσσας ως κοινωνικοσημειωτικού συστήματος. Πρόκειται για τη φυσική διαδικασία μέσω της οποίας διευρύνεται και εμπλουτίζεται το σημασιολογικό δυναμικό μιας γλώσσας. Αυτό συμβαίνει μέσω του φαινομένου της διακατηγοριοποίησης [transcategorizing] των στοιχείων που αποτελεί χαρακτηριστικό της γραμματικής κάθε γλώσσας.

3.1. Οι παράμετροι της περιγραφής

Με βάση τα παραπάνω, σε κάθε κείμενο του συστήματος ΚΠΓ, είτε αποτελεί ερέθισμα στις δοκιμασίες παραγωγής είτε αποτελεί αναφορά στις δοκιμασίες κατανόησης είτε αποτελεί το κείμενο που αναμένεται να παραγάγουν οι εξεταζόμενοι με βάση τις δοκιμασίες παραγωγής λόγου, περιγράφονται οι εξής παράμετροι:

Θεματική.

Κειμενικός τύπος.

Κειμενική διεργασία.

Συνομιλιακοί ρόλοι.

Λεξικογραμματική (τι κυριαρχεί σε κάθε δοκιμασία).

Κοινωνικοπολιτισμική γνώση.

Σε ό,τι αφορά την κατανόηση, οι περιγραφές στοχεύουν να αναδείξουν τον στόχο κάθε δοκιμασίας και μέσω ποιων λεξικογραμματικών και κειμενικών στοιχείων πραγματώνεται.

Στη συνέχεια θα επικεντρωθούμε στη συνοπτική παράθεση των στοιχείων για την περιγραφή των κειμενικών διεργασιών και της λεξικογραμματικής και συνοχής.

3.2. Κειμενικές διεργασίες

Σύμφωνα με τους Knapp & Watkins (2005), η κατηγοριοποίηση των πέντε κειμενικών διεργασιών συσχετίζεται με τη χαρακτηριστική του είδους λεξικογραμματική, δόμηση και συνδετικότητα.

Περιγραφή: τι συμβαίνει μέσω διεργασιών τακτοποίησης πραγμάτων σε κοινά ή τεχνικά πλαίσια νοημάτων.

Εξήγηση: πώς και γιατί συμβαίνουν, πώς λειτουργούν τα πράγματα του φυσικού και του κοινωνικού κόσμου (εξήγηση και ερμηνεία), μέσω χρονικής και αιτιακής αλληλουχίας.

Καθοδήγηση: καθοδήγηση κάποιου σχετικά με το πώς ή γιατί να κάνει κάτι. Εμπλέκονται περισσότερες από μία κειμενικές μορφές.

Επιχειρηματολογία: μέσω της επέκτασης μιας πρότασης ώστε να πειστεί ένας αποδέκτης να δεχτεί μια άποψη.

Αφήγηση (macro-genre): Διαδοχή προσώπων και συμβάντων σε χώρο και χρόνο.

Ως συμπληρωματική μπορούμε να θεωρήσουμε την κατηγοριοποίηση των οκτώ κειμενικών διεργασιών της Macken-Horagic (2002: 21-22), η οποία κάνει σαφέστερη την κοινωνική τους τοποθέτηση σε είδη κειμένων:

Προσωπική διήγηση (recount): Διήγηση για πληροφόρηση ή ψυχαγωγία- χρονική αλληλουχία. (Κοινωνική τοποθέτηση: προσωπικές επιστολές, προφορικές ή γραπτές ιστορίες, αστυνομικές καταγραφές, απολογισμοί εκδρομών κτλ).

Αφήγηση (narrative): Ψυχαγωγεί και διδάσκει μέσω αναστοχασμού πάνω στην εμπειρία. Δομείται γύρω από προβληματικά γεγονότα τα όποια τα άτομα χρειάζεται να επιλύσουν. (Κοινωνική τοποθέτηση: οι αφηγήσεις διατρέχουν την πολιτισμική ζωή, σε νουβέλες, μικρές ιστορίες, ταινίες, ραδιοφωνικά δράματα, λογοτεχνία).

Περιγραφή (Information report): σκοπός είναι να περιγραφεί ο τρόπος του “είναι” των πραγμάτων του κόσμου, ταξινομώντας τα και περιγράφοντας τα χαρακτηριστικά τους. (Κοινωνική τοποθέτηση: εγκυκλοπαίδειες, μπροσούρες, ντοκουμέντα).

Εξήγηση: Εξήγηση του «πώς» ή και «γιατί» των πραγμάτων, της λογικής αλληλουχίας μιας διαδικασίας. (Κοινωνική τοποθέτηση: γράφονται από ειδικούς για τα σχολικά βιβλία, οικολογικά και περιβαλλοντικά φυλλάδια, αγωγή υγείας κ.ο.κ.).

Έκθεση (Exposition): Επιχειρηματολογεί για μια συγκεκριμένη άποψη γύρω από ένα θέμα, αιτιολογεί προς υποστήριξη μιας θέσης και επεξεργάζεται αυτές τις θέσεις με τεκμηρίωση. (Κοινωνική τοποθέτηση: σχολικά δοκίμια ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών, σημειώματα εκδότη, σχόλια, πολιτικές συζητήσεις).

Συζητήσεις (Discussions): Διαπραγμάτευση μιας ή περισσότερων απόψεων και θέσεων. (Κοινωνική τοποθέτηση: δοκίμια, δημόσια φόρουμ, διαφορετικές απόψεις πάνω στο ίδιο θέμα, πάνελ, συνοψίσεις ερευνών).

Οδηγίες –διαδικασίες (procedures): Καθοδήγηση του πώς πρέπει να γίνει κάτι μέσα από διαδοχικά βήματα. (Κοινωνική τοποθέτηση: επιστημονικά πειράματα, εγχειρίδια, φυλλάδια οδηγιών).

Ειδήσεις (new story): Παρουσιάζονται πρόσφατα νέα αξιοσημείωτα ή δημόσιου ενδιαφέροντος. (Κοινωνική τοποθέτηση: κυρίως σε ΜΜΕ).

3.3. Λεξικογραμματική και συνοχή

Κατά την περιγραφή της λεξικογραμματικής ελέγχονται:

1. Λεξιλόγιο.

Εστιάζουμε κυρίως στις διακρίσεις κοινό-καθημερινό λεξιλόγιο και εξειδικευμένο-τεχνικό που επιτρέπουν σαφέστερη διάκριση ανάμεσα σε χαμηλότερα και τα υψηλότερα επίπεδα και σχετίζονται με τις γνώσεις για το πεδίο της δραστηριότητας (field) και την «απαιτητικότητα» του κειμένου.⁹

2. Τροπικότητα (τροπικά ρήματα και τροπικές εκφράσεις, δεοντική-επιστημική τροπικότητα):

Ελέγχουν (παράλληλα με το συγγραφέας- αποδέκτης) τους συνομιλιακούς ρόλους και τις κειμενικές διεργασίες (π.χ. από οδηγίες, παραινέσεις, όπου κυριαρχεί η δεοντική, με ή χωρίς απρόσωπη σύνταξη [*πρέπει, χρειάζεται, θα έπρεπε, οφείλει να, κ.ο.κ. βεβαιότητας*]), έως δοκίμιο/αναφορά, όπου εμφανίζεται η επιστημική πιθανότητα).

Στην τροπικότητα εντάσσονται και τα ρήματα γνώσης (*πιστεύω, νομίζω*), επιρρήματα, φορμουλαϊκές εκφράσεις και προσφωνήσεις (*αγαπητή, αξιότιμε κ.ο.κ.*), χαιρετισμοί και επιφωνήματα, προειδοποιήσεις κ.ο.κ..

3. Προσωπική–απρόσωπη σύνταξη:

Συνδυαστικά και με τους συνομιλιακούς ρόλους. Υποθέτουμε ότι τα πιο «πλαισιωμένα» (contextualized) είδη» τείνουν στην προσωπική, ενώ τα πιο αποπλαισιωμένα (decontextualized) στην απρόσωπη σύνταξη.

4. Είδη προτάσεων:

Για να διακρίνουμε τα είδη των προτάσεων ακολουθήσαμε τα γραμματικο-σημασιολογικά κριτήρια που εγγράφονται στο σύστημα της μεταβιβαστικότητας (Halliday & Matthiessen 2004):

⁹ Οι τρέχουσες διαβαθμίσεις επικεντρώνονται κυρίως στη διάκριση ανάλογα με τα επίπεδα γλωσσομάθειας. Σε χαμηλότερα επίπεδα το βασικό λεξιλόγιο καλύπτει τη στοιχειώδη και καθημερινή εμπειρία, και τη βασική επικοινωνία και το λεξιλόγιο επάρκειας να μπορεί να διαβάζει κείμενα από το πρωτότυπο, να δημιουργεί γραπτό λόγο και να συμμετέχει σε συζητήσεις, εκφράζοντας θέσεις και απόψεις, ενώ σε υψηλότερα επίπεδα οι δραστηριότητες εξετάζουν τη λεξιλογική επάρκεια (γνώση αποκρυσταλλωμένων εκφράσεων, καταλληλότητα λεξιλογικής επιλογής ανάλογα με το είδος του κειμένου, καταλληλότητα ως προς το περιεχόμενο αλλά και τα γλωσσικά συμφραζόμενα) και την κειμενική επάρκεια (κειμενική σύνδεση, αναφορικοί δείκτες, αντωνυμικά αναφερόμενα, κατανόηση σφαιρικού νοήματος κτλ). (π.χ.. Μπακάκου-Ορφανού 2003, Γούτσος 2006, Nation 2001).

Ρηματικές προτάσεις: υλικές (γεγονότος και δράσης), νοητικές (αντίληψης, γνώσης, προσδοκώμενου, συναισθήματος), συσχετιστικές (απόδοσης χαρακτηριστικού και ταυτοποιητικής), λεκτικές, συμπεριφορικές, υπαρκτικές.¹⁰

Στις περιγραφές των κειμένων επικεντρωνόμαστε στα είδη των προτάσεων που είναι χαρακτηριστικές της κειμενικής διεργασίας και φέρουν μεγαλύτερο σημασιολογικό φορτίο: τις συσχετιστικές (relational) (συμβολική συσχέτιση ανάμεσα στις οντότητες), καθώς και τις νοητικές και τις λεκτικές, εφόσον επιφέρουν σημαντικές μεταβολές στη σύνταξη μέσω της προτασιακής προβολής (π.χ. Martin, Matthiessen & Painter 1997, Halliday & Matthiessen 2004).

Οι λεκτικές προτάσεις οργανώνονται γύρω από ρήματα όπως: *ρωτάω, λέω, πες/πεί, είπα, κάνω* (ως «κενό» ρήμα + συνάψεις που σημασιοδοτούν λεκτικές λειτουργίες, όπως «*κάνω ερώτηση/δήλωση*», *περιγράφω*) (Martin & Matthiessen & Painter 1997:125-126, Halliday & Matthiessen 2004: 256). Επίσης, λεκτικές είναι και περιπτώσεις μορφικά λεκτικών μεταγλωσσικών ρημάτων (*περιγράφω, λέγεται/ονομάζεται/αποκαλείται*) τα οποία πραγματώνουν συσχετιστικές ρηματικές διαδικασίες.¹¹

Στις συσχετιστικές προτάσεις γίνεται ακόμα πιο έντονη η οργάνωση γύρω από το ονοματικό σύνολο, μια και η γραμματική μεταφορά της ονοματοποίησης επιτρέπει στους μετέχοντες να συσχετίζονται με συμβολικές σχέσεις και όχι με δράσεις ή συμβάντα.

5. Δείκτες σύζευξης:

Η περιγραφή εστιάζεται σε γενικές σημασιολογικές κατηγορίες, π.χ. αιτιολογία, χρόνος, συμπερασμός, για να δηλωθούν οι σημασιολογικές συνοχικές σχέσεις μεταξύ των προτάσεων (προσθετική, αντιθετική, αιτιακή, συμπερασματική, χρονική, μεταγλωσσική) (Halliday & Hasan 1976), οι οποίες μπορεί να έχουν ποικίλες λεξικογραμματικές πραγματώσεις, π.χ. μέσω συνδέσμων, επιρρημάτων, φράσεων. Εδώ εντάσσονται και οι συνοχικές σχέσεις μέσα στην πρόταση (υποκατάσταση, έλλειψη- εκφράσεις συνωνυμίας, αντωνυμίας, υπωνυμίας, σχέσης μέρους-όλου).

6. Γραμματικές μεταφορές (ονοματοποίηση, ρηματοποίηση, επιρρηματοποίηση, κτλ):

Η σημαντικότητά τους αναδεικνύεται τόσο διότι οι ονοματοποιήσεις αποτελούν χαρακτηριστικό της οργάνωσης του γραπτού λόγου (Halliday & Matthiessen 1999), όσο και επειδή διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στην ανασηματολόγηση εκφωνημάτων ή προτάσεων και στη μετατροπή από μια κειμενική διεργασία σε κάποια άλλη.¹²

7. Ευθύς-πλάγιος/παρατιθέμενος λόγος:

Μολονότι στις γραπτές δοκιμασίες δεν είναι πολύ πιθανό να βρούμε αμιγή ευθύ λόγο, το ελέγχουμε για τις περιπτώσεις που ζητιέται έμμεσα ή άμεσα από τις οδηγίες προκειμένου να δούμε τους τρόπους προβολής μέσω λεκτικών ρηματικών τύπων (μεταβολές στη σύνταξη).

¹⁰ Για περιγραφές στο σύστημα της μεταβιβαστικότητας της ελληνικής γλώσσας βλ. ενδεικτικά Κονδύλη & Μανιού (2007), Kondyli & Lykou (2008).

¹¹ Οι συσχετιστικές προτάσεις οργανώνουν τις μη άμεσα αντιληπτές συμβολικές ταξινομικές σχέσεις ανάμεσα στις οντότητες/συμμετέχοντες στην πρόταση. Απαιτούνται για τη συγκρότηση κατηγοριών, την ταυτοποίηση και τοποθέτηση ενός ονοματικού συνόλου ως μέλους μιας ευρύτερης κατηγορίας, απαιτούν ιδιαίτερες σημασιολογικές χρήσεις, οι οποίες τυπικά πραγματώνονται μέσω συσχετιστικών προτάσεων. Τυπικές πραγματώσεις τα: *είναι* και *έχει/ανήκει* (που είναι συχνότερες σε όλα τα είδη κειμένων και δεν μπορούν να θεωρηθούν σημαντικές παρά μόνο στα κείμενα ταξινόμησης) αλλά και *συμβολίζει/-εται, σημαίνει, αντιστοιχεί, ταυτίζεται, κοστίζει (κάνει), αθροίζεται, χρονολογείται* κ.ο.κ. (π.χ. Halliday & Matthiessen 2004: 248), που “φορτίζουν” το κείμενο και το καθιστούν απαιτητικό.

¹² Παραδείγματα: «Έχω την άδεια να λείψω»- «Μου επιτρέπεται/επέτρεψε/επέτρεψες να λείψω»... Οι οδηγίες προκειμένου να μετατραπούν σε άλλο κειμενικό είδος απαιτούν ονοματοποιήσεις.

8. Χρόνοι-ρηματική όψη:

Οι χρόνοι των ρημάτων σε μεγάλο βαθμό σχετίζονται με την κειμενική διεργασία, ενώ η ρηματική όψη παρουσιάζει ενδιαφέρον κυρίως ως προς τη διαγλωσσική διαφοροποίησή της.

9. Ιδιωματισμοί

Εξετάζονται οι ιδιωματατισμοί κάθε γλώσσας και τα phrasal verbs για τα αγγλικά.

10. Μεταφορές και μετωνυμίες:

Οι μετωνυμίες και οι μεταφορές συνδέονται περισσότερο με την κοινωνικοπολιτισμική γνώση (π.χ., αποκρυσταλλωμένες μεταφορικές εκφράσεις, σημασιολόγηση παροιμιών, μετωνυμίες όπως «ο Περισσός» για το ΚΚΕ, η «λεωφόρος» για τον Παναθηναϊκό κτλ).

4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ

Ενδεικτικά παραθέτουμε παραδείγματα αναλυτικότερης περιγραφής των θεμάτων κατανόησης και παραγωγής από τις δοκιμασίες της αγγλικής γλώσσας, σύμφωνα με το μοντέλο που αναπτύχθηκε.

Παράδειγμα 1: Ενότητα 1 – Κατανόηση γραπτού λόγου (επίπεδο B1, 11/2007)

..... *Travel through Nestos Valley*

Probably one of the most wonderful routes by train is the trip through the exceptionally beautiful Nestos valley, the so-called "Nestos Tempi".

Some of the railway line from Drama to Xanthi follows the Nestos river with its woody banks. The train journeys discretely through the valley, respecting the environment and, what is more, in full harmony with it.

Leaving Thessaloniki behind, the train reaches the Kerkini and Doirani lakes. After Stavroupoli, the train enters the Nestos valley. In the middle of the valley, if requested, the train stops at Livera station -a place that has not been used as a station for many years now- to allow visitors who wish to explore the valley to get off.

This is a valley of magnificent natural beauty through which only the railway is allowed to pass. The environment and its natural beauty is protected by the Ramsar Treaty. Besides, railway travel is the most environmentally friendly means of transport and does not burden the environment.

The Hellenic Railway Organisation has converted the station-master's stone house into an inn, and the passenger waiting room into a restaurant. The inn has two houses that can accommodate eight people each. A little further on from the station, one can find the village of Livera. Its stone houses are completely deserted, and only wild horses tread its stone-paved paths.

Step 2: Read the text again, and choose the best answers (A, B, or C) for items 8-11.

8. The journey through the valley is described as wonderful because

- A.** of the beautiful towns there. **B.** the train crosses the river. **C.** of its great natural beauty.

9. Some passengers use the Livera station to

- A.** transfer to other trains. **B.** take a walk. **C.** buy their return tickets.

10. The policy to allow trains to be the only means of transport through the valley was made because

- A.** it was part of the Ramsar **B.** they make a pleasant **C.** they don't harm the

Treaty.

sound.

environment.

11. The station master's house

A. is now a restaurant.

B. is used as a waiting room.

C. now accommodates tourists.

Στα ερωτήματα αυτά η κατανόηση των εξεταζομένων ελέγχεται μέσω γραμματικής μεταφοράς. Συγκεκριμένα, στο ερώτημα 8 οι εξεταζόμενοι προκειμένου να επιλέξουν την απάντηση C πρέπει να κατανοήσουν ότι αυτό που τους δίνεται στην απάντηση ως όνομα *of its great natural beauty* στο κείμενο δίνεται ως Επίθετο *the exceptionally beautiful*. Ανάλογα, η απάντηση στο ερώτημα 9, το ρηματικό σύνολο *to take a walk* στο κείμενο δίνεται μέσω του σύνθετου ονοματικού συνόλου *visitors who wish to explore the valley*.

Στο ερώτημα 10, η κατανόηση ελέγχεται και μέσω αλλαγής γραμματικής κατηγορίας και μέσω συνωνυμίας. Η απάντηση δίνεται ως υλική πρόταση *they don't harm the environment*, η οποία στο κείμενο αντιστοιχεί σε σύνθετο ονοματικό σύνολο *the most environmentally friendly*, και σε υλική πρόταση *does not burden the environment*. Και στο τελευταίο ερώτημα (11), ενώ η κατανόηση στο κείμενο ελέγχεται μέσω του Χαρακτηριστικού (attribute) *inn* της συσχετιστικής πρότασης . . . *has converted the station-master's stone house into an inn*, στην απάντηση υπάρχει υλική πρόταση *now accommodates tourists*.

Παράδειγμα 2: Ενότητα 1 – Κατανόηση γραπτού λόγου (επίπεδο B2, 11/2007)

Στις δοκιμασίες κατανόησης αξιοποιούνται και ο κειμενικός τύπος, η κειμενική διεργασία ή οι διαστάσεις του συγκεκριμένου πλαισίου, όπως συμβαίνει στη δοκιμασία του Παραρτήματος 1.

Step 1: Read the text and choose the best answers (A, B, or C) for items 1-2 below.

Turning a city

INTO AN OBSTACLE COURSE

When I began studying *t'ai chi*, one of my reasons for doing so was a desire to learn how to move more gracefully and meaningfully. That was almost 10 years ago, but what attracted me more recently to a sport called *parkour* was that the philosophy behind it sounded very similar: an emphasis on fluid, elegant, graceful motions.

In practice, however, *parkour* is about as different from *t'ai chi* as you can imagine. It's sometimes considered an "extreme" sport, as the runners dash around a city, leap over fences, run up walls, and even jump from rooftop to rooftop. So you won't see old age pensioners doing it in the park on Sunday mornings, but if you do witness it, you may think you're watching a stunt man on a film set.

Le parkour is a French word from the verb *parcourir* (meaning "to run over or through") and originates from a group of teenagers living in the Paris suburb of Lisses in the late 1980s. The sport combines elements of running, gymnastics, dance, and martial arts into a breathtaking –and sometimes dangerous– way of moving from place to place, usually in a town or city.

The general idea is to move quickly and gracefully, and instead of walking round things like buildings, walls or handrails, runners go over or across them. The only thing you must not do is move backwards, but apart from that, the aim is to move from point A to point B, as efficiently as possible.

Unlike skateboarding (which *parkour* resembles in some ways), the only equipment required for *parkour* is a good pair of shoes. Runners wear no

protective gear but spend a lot of time training and concentrate mainly on learning how to soften the impact of a jump or fall by rolling. Apart from that, there are about 20 standard moves that almost all participants learn –including several techniques for climbing up walls.

This is a sport that requires real athletic ability and daring and, unsurprisingly, the vast majority of participants are young men in their teens or twenties. However, although I have every respect for the beauty and grace of *parkour*, I think I'll be sticking with *t'ai chi* myself. All things being equal, I'd prefer not to jump off buildings.

- The text probably appeared in
 - a catalogue.
 - a manual.
 - a magazine.
- The aim of the text is to
 - persuade.
 - sell.
 - inform.

Στις οδηγίες των δοκιμασιών παραγωγής λόγου ορίζονται κατά κανόνα η κειμενική διεργασία και οι διαστάσεις του συγκεκριμένου πλαισίου. Η περιγραφή με βάση το μοντέλο που αναπτύχθηκε, όπως θα δούμε, επιτρέπει τη σύνδεση της λειτουργικής ποικιλίας και της κειμενικής διεργασίας με την αντίστοιχη λεξικογραμματική πραγμάτωση.

Παράδειγμα 3: Ενότητα 2 – παραγωγή γραπτού λόγου (επίπεδο B2, 11/2007)

Below is an article, translated from English. It was originally published in the *Evening Chronicle*. Read it and **write a letter to the newspaper editor** (180-200 words):

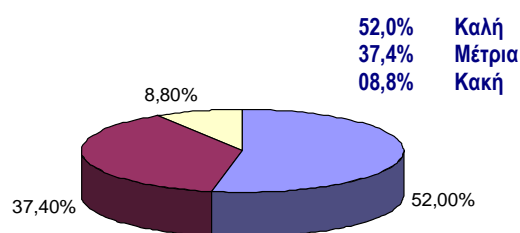
- expressing doubt that this is what people really think of Greece
- pointing out that the article does not reveal how the survey was conducted and by whom
- presenting your own evaluation of tourist services in Greece.

NOTE: Do **NOT** use your real name. Sign as: R. Pappas.

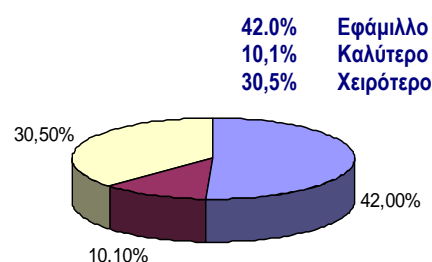
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Συνολικά πώς κρίνετε την ποιότητα των τουριστικών υπηρεσιών στην Ελλάδα;

Ποιότητα Τουριστικών Υπηρεσιών

Συγκριτικά με άλλα κράτη της Ε.Ε.

ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Καλή θεωρεί το 52% των ερωτηθέντων την ποιότητα των τουριστικών υπηρεσιών στην Ελλάδα, σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη, με στόχο την αξιολόγηση των υπηρεσιών που προσφέρονται στην Ελλάδα. Το 37,4% τη θεωρεί μέτρια, ενώ το 8,8% τη θεωρεί μη ικανοποιητική.

Συγκρίνοντας το επίπεδο των τουριστικών υπηρεσιών της Ελλάδας με το επίπεδο των άλλων χωρών της Ε.Ε., το 42% πιστεύει ότι είναι εφάμιλλο, το 10,1 % θεωρεί ότι είναι ακόμα καλύτερο και το 30,5% ότι είναι χειρότερο.

Στα πλεονεκτήματα της Ελλάδας σε σχέση με άλλους προορισμούς, οι απαντήσεις εντοπίστηκαν στη

φυσική ομορφιά, στον ήλιο, στη θάλασσα, στα νησιά, στη φιλοξενία, στη ζεστασιά των ανθρώπων, στα αξιοθέατα (ιστορικά μνημεία), στον πολιτισμό, στη νυχτερινή ζωή, στην ελληνική κουζίνα, στις υποδομές και στο αίσθημα ασφάλειας που νιώθει ο επισκέπτης στην Ελλάδα.

Για τα μειονεκτήματα αναφορές έγιναν στις τιμές, στην ακρίβεια, στην αισχροκέρδεια, στην έλλειψη τουριστικής συνείδησης, στη σχέση ποιότητας και τιμής, στην καθαριότητα, στις μετακινήσεις, στη μη αξιοποίηση των τουριστικών αξιοθέατων, κ.ά.

Evening Chronicle, 10-05-2007

Η περιγραφή του παραγόμενου λόγου που αναμένεται είναι η παρακάτω:

ΘΕΜΑ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΔΙΕΡΓΑΣΙΑ	ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ ΑΠΟΔΕΚΤΗΣ	ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
Τουριστικές υπηρεσίες στην Ελλάδα	Επιστολή (δημόσια/επίσημη)	Επιχειρηματολογία	Αναγνώστης-Εκδότης εφημερίδας	Νοητικές προτάσεις Απρόσωπη σύνταξη Λεκτικές προτάσεις Συσχετιστικές προτάσεις Επιστημική τροπικότητα Αιτιακή συνοχή Αντιθετική συνοχή

Παράδειγμα 4: Ενότητα 4 – Παραγωγή προφορικού λόγου (επίπεδο B2, 11/2006)

Imagine you are Billy and that your Dutch friend, Julia, wants to live in Greece for a few years. She has applied for a job as a hotel receptionist (knowledge of Greek is not required). They have just called her for an interview and she's nervous, even though it will be in English. She doesn't know how to conduct herself with her prospective Greek employer. Send her an **e-mail message** (130-140 words) **to reassure her that everything will be alright if she follows some basic rules** for a successful interview. **Use the text below** for ideas. Add any other **suggestions** you think might help her.

ΜΙΚΡΑ ΜΥΣΤΙΚΑ για μια πετυχημένη συνέντευξη

Φτιάξτε το τέλειο στυλ

- Ντυθείτε όπως νομίζετε πως περιμένουν να είστε ντυμένος ή ντυμένη στη δουλειά που θέλετε.
- Προσοχή στα αξεσουάρ. Όσο πιο απλά είναι, τόσο το καλύτερο!
- Προσοχή και στην κολόνια ή το άρωμα που φοράτε. Πρέπει να είναι διακριτικό.
- Μην ξεχάσετε να περιποιηθείτε τα νύχια και τα χέρια σας.

Προσοχή στη διαπροσωπική επικοινωνία

- **Η χειραψία.** Αυτή η μοναδική στιγμή σωματικής επαφής λέει πολλά για το χαρακτήρα σας. Δουλέψτε τη χειραψία σας ώστε να είναι σταθερή, δυνατή και φροντίστε να πιάσετε καλά το χέρι του άλλου και όχι μόνο τα δάχτυλά του.
- **Η άνεση.** Καθίστε βαθιά μέσα στην καρέκλα που σας προσφέρουν και όχι άκρη-άκρη. Αυτό θα τονώσει την άνεση και τη σιγουριά σας. Ακόμη και αν έχετε άγχος, θα δείχνετε πως έχετε τον έλεγχο της κατάστασης.
- **Το κέρασμα.** Αν σας ρωτήσουν τι θέλετε να πείτε μην πείτε ότι δεν θέλετε τίποτα. Δεν πρέπει να δείχνετε πως ντρέπεστε ή πως έχει δεθεί το στομάχι σας κόμπος.
- **Eye-contact.** Κοιτάτε το άτομο που έχετε απέναντί σας στα μάτια για να του δείξετε πως νιώθετε σιγουριά για τον εαυτό σας. Μιλήστε του άνετα και ήρεμα αλλά φροντίστε να ακούτε με προσοχή αυτά που λέει.
- **Ερωτήσεις-παγίδα.** Φροντίστε να τις χειριστείτε με ψυχραιμία. Αν σας ρωτήσουν γιατί θέλετε να φύγετε από την τωρινή δουλειά σας, απαντήστε με ειλικρίνεια αλλά μην αφήσετε να εννοηθεί πως υπάρχει θέμα προσωπικής εμπάθειας. Και, αν σε ρωτήσουν πόσα παίρνεις... δεν βλάπτει να πεις κάτι παραπάνω από αυτά που πραγματικά παίρνεις!

Η περιγραφή του παραγόμενου λόγου που αναμένεται είναι η παρακάτω:

ΘΕΜΑ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΔΙΕΡΓΑΣΙΑ	ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ ΑΠΟΔΕΚΤΗΣ	ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
Επαγγελματική συνέντευξη	Ηλεκτρονικό μήνυμα	Οδηγίες (μη διαδικαστικές)	Φίλος - φίλη	Α' πρόσωπο Β' πρόσωπο Τροπικότητα Τροπικότητα μέσω υπόθεσης Συμπεριφορικές προτάσεις Υλικές προτάσεις Θεματική συνοχή

5. ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΚΠΓ

Μια συστηματική και ενιαία περιγραφή γλωσσολογική περιγραφή των θεμάτων των εξετάσεων όλων των γλωσσών και επιπέδων που εξετάζονται στο ΚΠΓ μπορεί να συμβάλλει πολλαπλώς στην αξιοπιστία και εγκυρότητα του συστήματος πιστοποίησης και αξιολόγησης της γλωσσομάθειας. Πιο συγκεκριμένα, η περιγραφή αυτή θα επιτρέψει τη σύγκριση μεταξύ των θεμάτων των ενοτήτων της εξέτασης κάθε επιπέδου με γλωσσολογικούς όρους, συμβάλλοντας έτσι στον καθορισμό των διαφοροποιήσεων των επιπέδων γλωσσομάθειας. Επίσης, θα επιτρέψει τη συγκριτική μελέτη των υλικών και των θεμάτων εξέτασης όλων των γλωσσών του ΚΠΓ και τον εντοπισμό των αποκλινόντων σημείων, πράγμα που συμβάλλει στην εξασφάλιση της μεταξύ τους σύγκλισης και ομοιογένειας. Τα παραπάνω δημιουργούν προϋποθέσεις για την προτυποποίηση του συστήματος ΚΠΓ, που αποτελεί και ζητούμενο ενός συστήματος πιστοποίησης και αξιολόγησης της γλωσσομάθειας.

Εκτός από τα παραπάνω, η περιγραφή όλων των θεμάτων εξέτασης του ΚΠΓ με γλωσσολογικούς όρους συμβάλλει στην αυτοαξιολόγηση του συστήματος, καθώς επιτρέπει τον εσωτερικό έλεγχο των θεμάτων εξέτασης ανά επίπεδο γλωσσομάθειας. Μια τέτοια περιγραφή είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για τις οδηγίες για τη συγγραφή των θεμάτων καθώς και για την επιμόρφωση των εξεταστών και των βαθμολογητών, καθώς επιτρέπει την εκπόνηση πιο συγκεκριμένων οδηγιών για την αξιολόγηση των εξεταζομένων. Τέλος, μπορεί να συμβάλλει και στο σχεδιασμό των εξετάσεων και ειδικά των θεμάτων σε νέες γλώσσες που θα συμπεριληφθούν στο σύστημα πιστοποίησης.

Βιβλιογραφικές παραπομπές

- Γούτσος, Δ. (2006) Ανάπτυξη λεξιλογίου: Από το βασικό στο προχωρημένο επίπεδο. Στο Γούτσος, Δ., Σηφιανού, Μ. Γεωργακοπούλου, Α. (επ. Σ. Μοσχονάς) *Η ελληνική ως ξένη γλώσσα: Από τις λέξεις στα κείμενα*. Αθήνα: Πατάκης, σσ. 13-92.
- Δενδρινού, Β. (2004). Πολυγλωσσικός γραμματισμός στην Ε.Ε.: Εναλλακτικά προγράμματα ξενόγλωσσης εκπαίδευσης. Στο Β. Δενδρινού και Β.

- Μητσοικοπούλου (επιμ.) *Πολιτικές Γλωσσικού Πλουραλισμού και Ξενόγλωσση Εκπαίδευση στην Ευρώπη / Policies of Linguistic Pluralism and the Teaching of Languages in Europe*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο και Πανεπιστήμιο Αθηνών, σελ. 47-59.
- Δενδρινού, Β. (2008α). *The reading and listening comprehension modules of KPG*. Σεμινάριο για συγγραφείς θεμάτων, 15 Φεβρουαρίου 2008, Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Δενδρινού, Β. (2008β) *Γενικά χαρακτηριστικά των θεμάτων εξέτασης του ΚΠΓ*. Παρουσίαση στο συνέδριο «Προβολή του Έργου ΣΑΠιΓ: Ανάπτυξη θεμάτων εξέτασης, ερευνητικά αποτελέσματα & προοπτικές», 10-11 Σεπτεμβρίου 2008, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Δενδρινού, Β. (2008γ) *Η φιλοσοφία και η ιδεολογία του συστήματος αξιολόγησης και πιστοποίησης του ΚΠΓ*. Παρουσίαση στην Ημερίδα «Διεθνής εμπειρία και τοπικές ανάγκες αξιολόγησης και πιστοποίησης: η περίπτωση του ΚΠΓ», 24 Νοεμβρίου 2008, ΥΠΕΠΘ.
- Halliday, M.A.K. & CMIM. Matthiessen. (1999) *Construing experience through meaning*. London, New York: Continuum.
- Halliday, M.A.K. & CMIM. Matthiessen. (3rd ed.) (2004), *An Introduction to Functional Grammar*. London & NY: Arnold.
- Halliday, M.A.K. & Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. London: Longman.
- Halliday, M.A.K. & Hasan, R. (1985). *Language, Context and Text: Aspects of Language in a Social-semiotic Perspective*. Oxford: Oxford University Press.
- Karavas, K. (2008) *The KPG writing test: underlying principles, content, assessment criteria*. Σεμινάριο για συγγραφείς θεμάτων, 15 Φεβρουαρίου 2008, Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Knapp, P. & Watkins, M. (2005). *Genre, text, grammar: Technologies for teaching and assessing writing*. Sydney: UNSW press.
- Κονδύλη, Μ. & Λύκου, Χ. (2008). *Αυτοματοποίηση στην ανάλυση των θεμάτων του ΚΠΓ: επιστημονικές προδιαγραφές*. Παρουσίαση στο συνέδριο «Προβολή του Έργου ΣΑΠιΓ: Ανάπτυξη θεμάτων εξέτασης, ερευνητικά αποτελέσματα & προοπτικές», 10-11 Σεπτεμβρίου 2008, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Kondyli, M. & Lykou, C. (2008). Defining and classifying in classroom discourse: some evidence from Greek pre-school education. *Language and Education V. 6*: 331-343.
- Κονδύλη Μ. & Μανιού Ε. (2007) *Αναπλαισίωση της κοινής γνώσης στα εγχειρίδια Εμείς και ο κόσμος της Α' και της Γ' δημοτικού: οι αναπαραστάσεις του φυσικού και του κοινωνικού κόσμου. Κριτική Επιστήμη και Εκπαίδευση, ??*, 3-24.
- Λύκου, Χ. (2000). Η συστημική λειτουργική γραμματική του MAK Halliday. *Γλωσσικός Υπολογιστής 2*: 57-71.
- Macken-Horarik, M. (2002) "Something to shoot for": A systemic functional approach to teaching genre in secondary school science. In Ann M. Jones (ed.). *Genre in the Classroom. Multiple Perspectives*. New Jersey, London: Erlbaum. pp. 17-42.
- Martin, J.R, & CMIM. Matthiessen, & C. Painter. (1997). *Working with Functional Grammar*. London: Arnold.

- Mitsikoroulou Bessie (επιμ). (υπό έκδοση) *The KPG Writing Test in English: A Handbook*. Athens: RCEL publications.
- Μπακάκου-Ορφανού, Α. (2003). *Επίπεδα λεξιλογίου της νέας ελληνικής*. Πρακτικά Συνεδρίου «Γλώσσα και Πολιτισμός», Παν/μιο Αθηνών, 24-26/5/2001. Αθήνα: Γκέλμπεσης: 157-165.
- Nation, P. (2001). *Learning Vocabulary in Another Language*. Cambridge: Cambridge University Press.